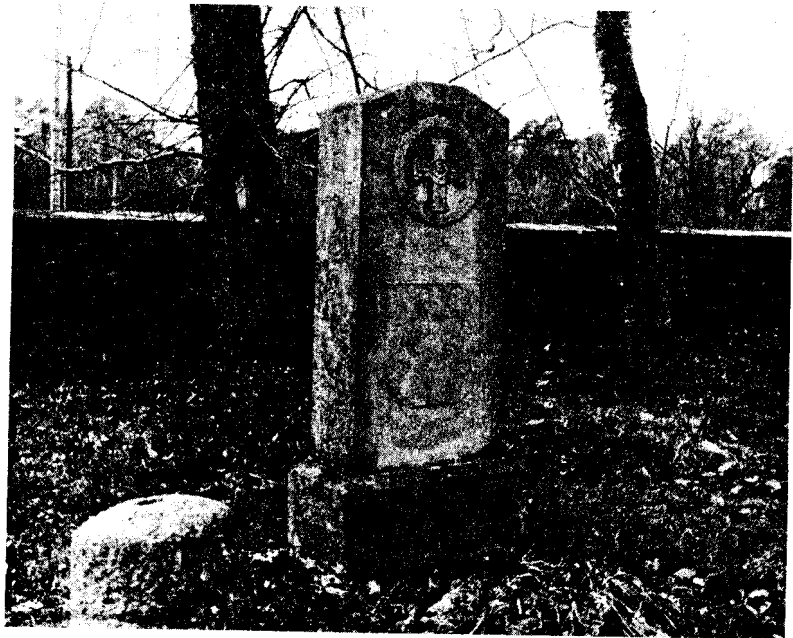

Arnold
Jürgensi
lugu

Simuna kirikuaias (väravast sisenedes paremal) seisab teiste hulgas püstjas hauakivi. Selle esiküljel näeme reljeefset kujutist ringiga ümbritsetud Vabadusristist — Eesti Vabadussõja aumärgist. Risti all on tekst on praeguseks peaaegu kustunud. 20 aasta eest hauakivist tehtud fotolt saab aga veel lugeda:

Arnold Jürgens

* 3. okt. 1892

* 13. apr. 1918

Puhka rahus

**kodumaa mullas, mille
vabaduse eest võõrsil
märtrina langesid**

Kes oli Arnold Jürgens ja milise teo eest anti talle aumärk, mille muidu said peamiselt Vabadussõja sangarid?

Arnold Jürgens sündis 1892. aastal Rakke vallakooli õpetaja Hans Jürgensi esimese pojana. 1910. aastal lõpetas ta Tartus reaalikooli ja 1914. aastal Riia Polütehnilise Instituudi ning asus tööle Tallinnas raamatupidajana. Ta võttis osa spordiselti «Kalev» tegevusest ja poliitilisest elust ning sai peagi rahvuslikes

ringkondades tuntud meheks. Veebruarirevolutsiooni järel kerkis päevakorrale Eesti rahvusväeosade loomise vajadus. Arnold Jürgens kujunes siin üheks aktiivsemaks organisaatoriks. Nii juhtuski, et kui Tallinnas moodustati Eesti Sõjaväelaste Büroo, valiti selle esimeheks just tema.

24. veebruaril 1918 väljakuulutatud Eesti Vabariik sai eksisteerida vaid ühe päeva. 25. veebruaril saabusid Saksa okupatsiooniväed Tallinnasse. Eesti Vabariigi Ajutine Valitsus läks põranda alla. Et okupatsioonivõimudele vastupanu organiseerimine muutus kohapeal väga raskeks, otsustati seda hakata korraldama välismaal. Selleks oli vaja kedagi salaja Eestist välja saata. Vabatahtlike leidus kaks: Ajutise Valitsuse peaministri asetäitja, kohtuminister Jüri Vilms ning raha- ja riigivarade minister Juhan Kukk. Mõlemad mehed pidid Eestist lahkuma eraldi ja valima endale kaaslase. On iseloomulik, et mõlema riigimehe valik langes Arnold Jürgensile.

27. veebruaril asusid Jüri Vilms, Arnold Jürgens, kolmandaks kaaslaseks valitud Johannes Peistik ja teejuht Aleksei Rünk Käsmu külast hobusega üle Soome lahe jää tee. Ajutine Valit-

sus oli Jüri Vilmsile andnud tegetsemiseks täisvolitused. Vajaduse korral võis ta välismaal isegi uue valitsuse luua. Relvi kaasa ei võetud. Dokumendid ja raha olid õmmeldud riiete ja pesu sisse.

Sõidusuund valiti Suursaare lähedalt Kotkasse või Loviissasse ning sealt edasi Rootsi. Viimase eestlasena nägi meie vabariigi saadikuid Stenskäri tuletorni vaht. Mõödusid nädalad ja kuud, kuid saadikutest ei tulnud minigeid teateid.

Saksa okupatsiooni lõppemise järel moodustas Eesti Vabariigi valitsus uurimiskomisjoni J. Vilmsi ja ta kaaslaste saatuse välja selgitamiseks. Uurimise käigus selgus, et saatkonna oli vangistanud juba Suursaarel sinna veidi varem saabunud saksa patrull. Vangid olid viidud Kotkasse, sealt hiljem Helsingisse. Ühele sakslaste juures viibinud soome ohvitserile olid nad oma teekonnast ja kannatustest rääkida saanud. Sakslased olid neid korduvalt üle kuulanud. Piinamistega püüti välja uurida «...kus hoitakse Eesti valitsuse dokumente, kus ja kes on need isikud välis- ja Eestimaal, kes Eesti riiki ehitavad, ja kelle käest saavad eestlased selleks toetust...» Saadikud olid keeldunud mingeid tunnustusi andmast ning palunud soomlaste oma saatusest Eesti riigimeestele ja sugulastele Eestis teatada.

13. aprillil viidi eestlased koos sakslaste kätte vangid langenuid punaväelastega (venelaste ja punasoomlastega) Töölo suhkruvabriku tagaõuele ja lasti seal maha. Enne mahalaskmist röövisid sakslased hukatavatelt sõrmused, kellad, saapad jms. Esmalt last maha eestlased, siis punaväelased. Kõik surnukehad viidi linnast välja metsa ja maeti ühishauda. Maa tasandati, et kellelgi ei läheks enam korda hauda leida.

Uurimiskomisjonil ei õnnestunud kaugeltki kõiki selle traagilise loo üksikasju välja selgitada. Ometi leiti eestlastega rääkinud ja nende mahalaskmise juures viibinud soome ohvitserid ning ühishaud. Soomlastele oli jäänud mulje, et kogu operatsiooni Eesti Vabariigi saadikute püüdmiseks ja hävitamiseks oli juhitud sakslaste poolt Tallinnast.

Pärast uurimiskomisjoni ettekannet tegi Eesti Vabariigi valitsus otsuse tuua Soomes hukkunud saadikute surnukehad kodumaale tagasi. Ühishaud kaevati lahti. Mahalastud identifitseeriti riiete järgi. 15. detsembril 1920 tõi sõjalaev «Lennuk» iseseisvuse märtrid Tallinnasse. Eesti perlinn oli leinalippudes. «Estonias peeti leinatähtsus. Hukkunud maeti kodukotitadesse, Arnold Jürgens Simuna kirikuaeda.

Allakirjutatule pole teada, kui palju mäletatakse Arnold Jürgensi lugu Simunas. Küllap tuleks noorelt hukkunud isamaalast rahvuslikel tähtpäeval meeles pidada. Midagi peaks ette võtma ka hauakiviga. Tundub, et kivi alaosas leidunud kirja ei ole loetatamatuks muutnud ilmastik, vaid kellegi kuri käsi. Tahvli esiküljel näib nimelt olevat kunagi mingi sööbiva vedelikuga üle valatud. Kuidas kirja taastada, tuleks ilmselt küsida restauraatoritelt.

Mati MANDEL,
ajaloolane